1. સંસાધન એટલે શું?

➢ પૃથ્વી ઉપર મળી આવતા કુદરતી પદાર્થો કે જેનો ઉપયોગ માનવીએ પોતાના વિકાસ માટે કર્યો હોય એવા પદાર્થોને સંસાધન કહે છે. તેમાં અજૈવિક અને જૈવિક તત્ત્વોનો સમાવેશ થાય છે. પારિવારિક સંસાધન, રાષ્ટ્રીય સંસાધન, વૈશ્વિક સંસાધન, પુનઃપ્રાપ્ય, પુનઃઅપ્રાપ્ય, વિરલ, એકલ, સર્વસુલભ, સામાન્ય સુલભ, સંભવિત, અજ્ઞાત વગેરે સંસાધનના પ્રકાર છે.

2. સંસાધનોનું વર્ગીકરણ કરો. (July 18)

➢ સંસાધનોનું વર્ગીકરણ નીચે પ્રમાણે છે :

1. માલિકીના આધારે સંસાધનો : પારિવારિક, રાષ્ટ્રીય, વૈશ્વિક વગેરે.
2. પુનઃપ્રાપ્યતાના આધારે સંસાધનો પુનઃપ્રાપ્ય, પુનઃઅપ્રાપ્ય, વિરલ, એકલ વગેરે.
3. વિતરણના આધારે સંસાધનો : સર્વસુલભ, સામાન્ય સુલભ, સંભવિત, અજ્ઞાત વગેરે,
4. ઉપયોગના આધારે સંસાધનો ઉપયોગ થયા વગરનાં સંસાધનો, ઉપયોગ ન થઈ શકે તેવાં સંસાધનો.

3. ઉપયોગ થયા વગરનાં સંસાધનો એટલે શું?

➢ યુરોપીય પ્રજાઓ ઉત્તર અમેરિકા અને દક્ષિણ અમેરિકા ખંડ સુધી નહોતી પહોંચી ત્યાં સુધી આ ખંડો પર રહેલાં સંસાધનો ઉપયોગ વગરનાં સંસાધનો હતાં, આજે પણ ઘણા દેશોમાં મૂડીરોકાણ, ટેકનોલોજી અને કૌશલ્યોના અભાવમાં કુદરતી સંપત્તિ હોવા છતાં તે સંસાધનોનો ઉપયોગ કરી શક્યા નથી.

4. વ્યાપારિક ધોરણે ડેરી ઉદ્યોગનો વિકાસ કયા કયા દેશોમાં થયો છે?

➢ પશુઓ કુદરતી સંસાધન (Natural Resource) છે. વિશ્વમાં ભોજનમાં સૌથી વધુ ઉપયોગ દૂધ અને દૂધની બનાવટો છે. ડેરીઉદ્યોગમાં મુખ્ય પશુ ગાય છે. વિશ્વમાં ઘણા દેશો ગાયોને વૈજ્ઞાનિક ઢબે ઉછેરે છે. વ્યાપારિક ધોરણે ડેરી ઉદ્યોગનો વધુ વિકાસ યુ. એસ. પૂર્વ સોવિયેત સંઘ, કેનેડા, ફ્રાન્સ, નેધરલેન્ડ, ડેન્માર્ક, બેલ્જિયમ આર્જેન્ટિના વગેરે દેશોમાં થયો છે. આનંદની અમૂલ ડેરીના કારણે સમગ્ર ગુજરાત રાજ્યમાં વ્યાપારિક ધોરણે ડેરી ઉદ્યોગનો વિકાસ થયો છે

5. પશુપાલકો વ્યાપારિક ધોરણે પશુપાલન કરી શકે તે માટે સરકારે કઈ સુવિધાઓ પૂરી પાડવી જોઈએ ?

➢ પશુપાલકો વ્યાપારિક ધોરણે પશુપાલન કરી શકે તે માટે સરકારે નીચે પ્રમાણેની સુવિધાઓ પૂરી પાડવી જોઈએ. સરકાર દ્વારા પશુપાલકોને ખાસ પ્રોત્સાહન પૂરાં પાડવાં જોઈએ.પશુપાલન માટે ખાસ વિસ્તારો જાહેર કરવા જોઈએ.પશુઓ ખરીદવા, તેના સારા ઉછેર માટે અને તબેલા ગમાણના નિર્માણ માટે સરકારે આર્થિક સહાય આપવી જોઈએ. પશુસંપત્તિ આધારિત ઉદ્યોગોને કરવેરાની ખાસ છૂટછાટો આપવી જોઈએ. પશુપાલકોને ઓછા દરે ધિરાણની સુવિધા આપવી જોઈએ.

6. ''પશુપાલકો વ્યાપારિક ધોરણે રોકાણ કરી વધુ આવક મેળવી શકતા નથી.'' શા માટે?

➢ ઔદ્યોગિકીકરણ અને શહેરીકરણને કારણે પશુપાલન વ્યવસાય માટે જરૂરી ચરાણક્ષેત્રોનો વિસ્તાર અને ગુણવત્તામાં ઘટાડો થયો છે. પશુપાલન પ્રવૃત્તિમાં પશુઓની કિંમત, ઘાસચારો અને પશુચિકિત્સા મોંઘાં બન્યાં છે. પશુપાલકોને પશુપેદાશોનું વળતર ખૂબ ઓછું મળે છે. વળી પશુપાલન પ્રવૃત્તિમાં પૂરતા પ્રમાણમાં આધુનિકીકરણ થયું નથી. તેથી પશુપાલકો વ્યાપારિક ધોરણે રોકાણ કરી વધુ આવક મેળવી શકતા નથી.

7. કુદરતી સંસાધનની વ્યાખ્યા આપી, મુખ્ય કુદરતી સંસાધનોનાં નામ આપો.

➢ પૃથ્વી ઉપર મળી આવતા અને માનવીને ઉપયોગમાં આવતા કુદરતી પદાર્થોને કુદરતી સંસાધન (દ્રઢૈંઢિજ્ઞં ઈીર્જેજ્ઞિ) કહે છે. મુખ્ય કુદરતી સંસાધનો જળસંસાધન, ભૂમિ અને જમીન, ખનીજો, સાગરીય સંસાધનો, પશુસંસાધન અને માનવસંસાધન વગેરે.

8. પુનઃપ્રાપ્યતાની દષ્ટિએ સંસાધનના પ્રકાર જણાવો.

➢ પુનઃપ્રાપ્યતાની દષ્ટિએ સંસાધનના પ્રકાર નીચે પ્રમાણે છે

1. પુનઃપ્રાપ્ય સંસાધનો : જેનો એક વાર ઉપયોગ કર્યા પછી થોડા સમયમાં પુનઃપ્રાપ્ત કરી શકાય એવાં સંસાધનો. જેમ કે કુદરતી ખાતર અને જંગલો.

2. પુનઃઅપ્રાપ્ય સંસાધનો : જેનો એક વાર ઉપયોગ કર્યા પછી ફરી તેનું સર્જન નજીકના ભવિષ્યમાં શક્ય નથી. જેમ કે ખનીજ તેલ અને ખનીજ કોલસો.

3. પ્રાકૃતિક સંસાધનો : જે પ્રાકૃતિક સંસાધનોનો ઉપયોગ કરે છતાં તેમાં ઘટાડો થતો નથી. જેમ કે સૌરશક્તિ, વાતાવરણ વગેરે.

4. વિરલ સંસાધનો થોડાંક સ્થળથી જે પ્રાપ્ત થતાં હોય તેવા ખનીજ સંસાધનો, જેમ કે સોનું, યુરેનિયમ વગેરે.

5. એકલ સંસાધનો : સમગ્ર વિશ્વમાં માત્ર એકાદબે સ્થળોએથી જ પ્રાપ્ત થતાં હોય તેવાં સંસાધનો, જેમ કે કાયોલાઇટ.

9. ભૂમિસંસાધન સાથે જોડાયેલી સમસ્યાઓ જણાવો. (March 18)

➢ ભુમિસંસાધને સાથે જોડાયેલી સમસ્યાઓ નીચે પ્રમાણે છે : (1) ખેતીલાયક જમીનમાં ઘટાડો, (2) અતિ સિંચાઈથી ક્ષારીકરણ. (9) જમીનનું થતું ધોવાણ, (4) નિર્વનીકરણ અને (5) સઘનખેતી